

## **Katarína Chovancová: Sprostredkovaná komunikácia**

### **Posudok habilitačnej práce**

Kanadský filozof médií Marshall McLuhan už pred takmer päťdesiatimi rokmi postrehol zmeny v charaktere výmeny správ medzi ľuďmi a pripomenul, že dynamické rozširovanie jej inventára smerom k prenášaniam informácií sprostredkovateľmi (McLuhan medzi nosiče zaradil vo voľnejšej interpretácii okrem masovokomunikačných vehikulov napríklad aj oblečenie, hry či zbrane) mieri k zásadným sociokultúrnym zmenám v konfigurácii medziľudskej komunikácie vôbec. Habilitačný text Kataríny Chovancovej pomenúva niektoré fenomény tejto premeny – smeruje totiž najprv k identifikácii a potom aj k interpretácii fungovania úkazov, ktoré sprevádzajú tzv. sprostredkovanú komunikáciu. Interdisciplinárny prístup pri manifestovaní týchto zmien, ktorý autorka zvolila (popri striktných lingvistických východiskách autorka v práci využíva aj podnety z priestorov aplikovanej semiotiky a kulturológie), preto považujem za podnetný a perspektívny, keďže sa vďaka nemu v práci otvárajú nové, najmä socio- a pragmalingvistické perspektívy hodnotenia súčasných foriem komunikácie.

Predložený text habilitačnej práce pozostáva z troch hlavných častí: v prvej z nich sa Katarína Chovancová sústreďuje na terminologické vymedzenie pojmu sprostredkovaná komunikácia, v druhej predstavuje základné stavebné prvky takto vymedzenej komunikácie a v tretej podáva výklad základných komunikačných stratégií uplatňovaných v sprostredkovanej komunikácii (s osobitným dôrazom na expresívnosť, efektívnosť a intertextualitu analyzovaných textov). Toto logické členenie textu (v ktorom autorka postupuje od „prehmatávania“ segmentálnych javov sprostredkovanej komunikácie až k diagnostike príčin ich fungovania) by, podľa môjho názoru, mohla Katarína Chovancová ešte viac posilniť spoločným metodologickým rámcovaním – tak, aby jednotlivé časti medzi sebou viac „komunikovali“. Samotná autorka pritom takéto metodologické rámce deklaruje – tu nadviažem na jej konštatovanie v úvode práce na s. 12, keď píše, že východiskom pre jej úvahy bude tzv. kultúrny model komunikácie. Práve touto cestou by sa dalo ísť ešte ďalej, ako v práci autorka načrtla; v tejto súvislosti pripomínam možnosti transformácie tradičného prenosového modelu komunikácie, ktorý je aj/najmä v prostredí extenzie sprostredkovanej informácie stále častejšie nahradzovaný modelom participačným, pri ktorom je dôležitejšie informácie „zdieľať“, než ich tvoriť (osobitne zreteľné je to markantné v prostredí sociálnych sietí).

Habilitačný text o sprostredkovanej komunikácii prináša viacero zaujímavých myšlienkových podnetov – predovšetkým, otvára nové pohľady nielen na formu, ale aj na obsah tzv. nepriamej komunikácie (tu pripomínam podnetné poznámky Chovancovej o možnostiach vzniku hybridných prejavov na pomedzí písomnosti a ústnosti na s. 19; autorka sa k nim vracia aj neskôr na s. 30). Podobne tak vnímam záujem autorky o terminologické vymedzovanie

*mediovanej komunikácie* (na s. 20 – 21): vzhľadom na to, že ju možno identifikovať v procesoch prerastania fenoménov (mas)mediálnej prevádzky do tkaniva súčasnej kultúry ako celku (napr. v tzv. *infotainment* či *celebritizácii*), odporúčam skôr oddeliť ako zamieňať pojmy *mediálny* a *mediovaný*, navyše pri tomto terminologickom vymedzení sa viac orientovať nielen na priestor, ale pragmatické zacielenie pôsobenia (mediovaná komunikácia je preto skôr mimo médií, ale predovšetkým, je iniciovaná a ovplyvňovaná fenoménmi médií). V teoretickej časti práce je ešte niekoľko ďalších pasáží, ktorými sa Chovancová usiluje o komplexnejší terminologický pohľad na sprostredkovanú komunikáciu a ktoré môže ponúkať aj ďalšie námety na diskusiu: autorka textu na s. 15 hovorí o základnom predpoklade priamej komunikácie, ktorým je predovšetkým rovnaký situačný kontext – v súvislosti s postupným rozširovaním multimediálnosti (tak, ako o nej hovorí autorka na s. 16), by som navrhoval uvažovať o istej „prechodovej zóne“ medzi priamou a nepriamou komunikáciou, ktorá vzniká, napríklad, v prostredí videokonferencií, ale najmä v priestore interaktívne sýteného webu 2.0, aj s perspektívami neurosietí (reprezentovanom projektmi typu Second Life...).

Pripomínam ešte jeden podnet do diskusie na obhajobe práce: osobne by som užitočnosť teórie bohatstva médií, podľa ktorej sa médiá dajú deliť na tzv. „bohaté“ a „chudobné“ médiá podľa pestrosti inventára komunikačných kanálov a možnosti okamžitej reakcie (autorka ju uvádza na s. 24) presmeroval (aj v súvislosti s proklamovaným kultúrnym modelom komunikácie ako metodologickým východiskom) skôr k výraznejšej (ne)prítomnosti aktívnych kultúrnych manuálov, teda slabej/silnej participácii, ne/zúčastnenosti komunikačného publika (v terminológii torontskej mediálnej školy v tomto zmysle skôr možno uvažovať o tzv. horúcich a studených médiách).

Predchádzajúce poznámky považujem skôr za námety do diskusie (koniec koncov, len inšpiratívny text takéto podnety dáva), ako oponent práce však musím pripomenúť aj jednu skutočnosť, ktorá, podľa môjho názoru, oslabuje úsilie zamerať výskum presným smerom: v súvislosti s výberom textov a tvorbou korpusu analyzovaného materiálu (ktorý predstavuje autorka v kap. 3.2 na s. 37 – 42) by som chcel upozorniť na jeho pomerne difúzny charakter – nielen formou, ale najmä intenciou – do skúmanej vzorky boli zahrnuté nielen formy sprostredkovanej komunikácie v takom zmysle, ako ich vymedzuje samotná autorka textu (teda komunikačné formy, v ktorých sa medzi expedienta a príjemcu stavia tretí, životný komunikujúci člen – porov. s. 19). Týmto gestom sa v analyzovanom súbore ocitli nielen komentáre počas športových prenosov a simultánne tlmočenie prejavov v Európskom parlamente, ale aj iné útvary mediálnej prevádzky (komunikácia na sociálnych sieťach, na čete, dokonca aj ukážky z diskusných a zo zábavných televíznych programov). Tu by som autorke radil viac diferencovať, aby výsledky skúmania boli viac kompatibilnejšie.

Za veľmi užitočnú považujem tabuľku, v ktorej Chovancová klasifikuje komunikačné situácie v sprostredkovej komunikácii (na s. 33) – možno by sa dala neskôr využiť pri zaradení do skrípt o fungovaní sprostredkovej komunikácii, ktoré, aj vzhľadom na jej rozmach v súčasnej dobe, výrazne chýbajú. Na druhej strane by som bol ochotný rezignovať na prítomnosť podľa môjho názoru redundantnej schémy sprostredkovej komunikácie na s. 37, ktorá len graficky opakuje opis základných atribútov tejto komunikácie, podrobnejšie analyzovaných na predchádzajúcej strane.

Pri hodnotení formálnej stránky predloženej práce môžem vysloviť veľkú spokojnosť – Chovancová predložila na habilitáciu text bez vážnejších formálnych zakolísaní, napísaný vecne, pritom na niektorých miestach aj s originálnym vsuvkami (napr. o tzv. „komunikačnej trojčlenke“ na s. 21). Snád by som len pripomenul potrebu zjednoteného zápisu synchronickej elektronickej komunikácie zvanej *chat* (v texte je raz pôvodná verzia (na s. 15), inde slovakizovaná (s. 25); pripomínam ešte drobnú formálnu chybu pri označovaní tabuľky 2 (na s. 34).

Sumarizujem svoj posudok: autorka predkladá na habilitáciu solídny text, vo viacerých smeroch prinášajúci nové podnety. **Odporúčam** ho na habilitačné konanie a po jeho úspešnom priebehu navrhujem Kataríne Chovancovej udeliť vedecko-pedagogický titul **docent** vo vednom odbore 2.1.33 všeobecná jazykoveda.

V Prešove 2. januára 2013.

doc. PhDr. Juraj Rusnák, CSc.  
oponent práce